

tırılması yasaklandı. Yine onun zamanında Bû Saïd hânedanı sınırlarını Afrika'ya kadar genişletmiş, bu kıtada Zengibar'ı ve Pemba'nın bir kısmını idaresi altında bulundurmıştır. Kılve, Mafya ve Lamu adaları da zaman zaman Uman idaresine girmiş olan Afrika topraklarıdır. Seyyid Saïd b. Sultân zamanında, bugün Somali'nin başşehri olan Mogadişu'dan Kap Delgado'ya kadar uzanan bölgedeki Arap kabileleri ve sahillerde yaşayan diğer kabileler üzerinde Uman Devleti'nin kuvvetli bir nüfuzu vardı. 1856 yılında vefat ettiğinde Seyyid Saïd'in üç hanımı ve yetmiş beş kadar câriyesinden doğma 120 çocuğu bulunuyordu. Çocuklarından altısı kendisinden sonra devlet idaresine geçmiş, ikisi Maskat'ta, dördü Zengibar'da hüküm sürmüştür.

Bû Saïd hânedanının en güçlü simalarından olan Seyyid Saïd'in vefatı üzerine oğlu Süveynî (سُوَيْبِي) Maskat'ta hüküm sürerken kardeşi Mecîd Zengibar'da idareyi eline aldı. Süveynî 1820'de Habeşistanlı bir câriyeden doğmuş ve Zengibar'a hiç gitmemiştir. Seyyid Saïd'in üçüncü oğlu olan Süveynî en büyük oğlu Sâlim tarafından 14 Şubat 1866'da öldürüldü. Maskat'ta hâkim olan Seyyid Sâlim b. Süveynî de iki yıl sekiz ay kadar yönetimde kaldıktan sonra 1868'de Azzân b. Kays tarafından öldürüldü. Seyyid Saïd'in beşinci oğlu Seyyid Türkî babası hayatta iken Suhâr'a vali tayin edilmişti (1851), daha sonra Uman'a sultan oldu (1871-1888). Ölümlünden sonra küçük oğlu Seyyid Faysal idareyi eline aldı.

Bû Saïd hânedanının iki taraftaki hükümdarları arasında önceleri güzel bir âhenk vardı. Zengibar'daki Seyyid Mecîd b. Saïd Maskat'taki kardeşi Süveynî b. Saïd'e vergi ödüyordu. Ancak Zengibar'da 1870 yılında başa geçen Seyyid Berğaş, Maskat'a da hâkim olmak istedi. Bu arada Afrika'da nüfuz sahalarını genişletmeye çalışan Avrupalı sömürgeci ülkelerden İngiltere, Fransa ve Almanya, Bû Saïd hânedanının idaresi altındaki bölgeleri tesbit etmek için bir heyet kurdular. Bu heyetin çalışmaları ile Berğaş Zengibar'ın hâkimiyetini kabul etti ve nüfuz dairesine Baraja, Mogadişu, Lamu takımadaları, Tungî ile Kipini arasındaki sahil ilâve edildi. Sonradan Lamu İngilizler'e ait British East Africa Company'ye, Somali limanları da İtalya'ya verildi. 1890'da yine bir İngiliz-Alman anlaşması sonucunda Bû Saïd hânedanının mülkiyetinde bulunan Umba nehrinin ku-

zey bölgesi Almanya tarafından satın alındı. Ancak geri kalan bölgelerin he-men tamamı İngiliz nüfuz bölgesine dahil edildi. Zengibar adaları ve Pemba 1890'da İngiliz himayesine girdi. Zengibar Sultanlığı 1963 Aralık ayında bağımsızlığını ilân etti, ancak 1964'te bir ihtilâl ile sultanın idaresine son verildi.

Hânedanın Uman tarafı, 1901 yılından itibaren iç bölgelerde başlayan muhalif bir hareketle karşı karşıya kaldı. Seyyid Faysal İngilizler'le olan iyi ilişkileri sayesinde yönetimi elinde tutmakla birlikte mücadelelerini sürdüren isyancılar 1913'te kendileri için ayrı bir imam seçtiler. Aynı yıl Faysal öldü. Yerine geçen oğlu Teymûr, 1920 yılında İngilizler'in aracılığıyla isyancıların iç kesimde özerk bir yönetim kurmasını kabul ederek hânedanı bu tehditten kurtardı. 1932 yılına kadar Maskat Sultanlığı'nı elinde tutan Teymûr aynı yıl yönetimi oğlu Saïd'e devrederek sultanlıktan çekildi. Kendisi 1965'te Bombay'da öldü. Saïd b. Teymûr, 1970'te oğlu Kâbüs'un yaptığı bir saray darbesiyle yönetimden uzaklaştırıldı. Bugün Sultan Kâbüs b. Saïd, başşehri Maskat olan Uman Sultanlığı'nın devlet başkanıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Delîlü'l-Halîc (Tarih), II, 648, 652, 663, 689, 701, 803, 900, 1108; R. Sajid-Ruete, *Saïd b. Sultan*, London 1929; a.m.f., "The Al-Bu-Saïd Dynasty in Arabia and East Africa", *JCAS*, XVI (1929), s. 417-432; W. Phillips, *Oman: A History*, Beyrut 1971, s. 62, 83; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 99-102; P. Bonnenfant, *La Péninsule Arabique d'Aujourd'hui*, Paris 1982, s. 261 vd.; B. Thomas, *Arab Rule under the Al Bû Saïd Dynasty of Oman* (nşr. British Academy), London, ts., XXIV; R. J. Gavin, "Sayyid Sa'id", *Tarikh*, I/1, Nigeria 1965, s. 16-29; "Muslim in Zanzibar", *Muslim World*, I/20, Karachi 1963, s. 6-7; C. H. Becker [C. F. Beckingham], "Barghash", *El²* (İng.), I, 1043; C. F. Beckingham, "Bû Saïd", a.e., I, 1281-1283.

MUSTAFA L. BİLGE

BUÂS

(بُعَاث)

Medine'nin

güneydoğusunda bulunan bir vahanın ve burada meydana gelen savaşın adı.

Medineli Evs ve Hazrec kabileleri arasında 120 yıl devam eden savaşların sonuncusunun vuku bulunduğu Buâs mevki, İslâmiyet'ten önce Yesrib adıyla bilinen Medine'ye 2 fersah uzaklıkta ve Beni Kurayza toprakları üzerinde bulunmak-

ta idi. Hicretten beş veya altı yıl önce (617) cereyan eden ve "Yevmü Buâs" diye bilinen bu savaş, Evs kabilesinden bir kişinin Hazrec'e sığınan bir yabancıyı öldürmesi üzerine başlamıştır. Evs kabilesinin başında Hudayr el-Ketâib, Hazreciler'in başında ise Amr b. Nu'mân el-Beyâzî bulunuyordu. Her iki kabilenin ileri gelenlerinden pek çok kimsenin hayatını kaybettiği savaş Hazrec lideri Amr'ın bir okla öldürülmesi ve Evsliler'in zafriyle sonuçlandı. Buâs Savaşı'nın hâtrasına birçok şiir söylenmiştir.

İslâmiyet'in Medine'de yayılmasında ve Hz. Peygamber ile müslümanların oraya hicret etmesinde Buâs Savaşı'nın müsbet tesirleri olmuştur. Savaşı kaybeden Hazreciler'den altı kişi daha sonra Mekkeliler'le anlaşma yapmak istemişler, Ebû Cehil'in buna engel olması üzerine bi'setin on birinci yılına (620) rastlayan hac mevsiminde Hz. Peygamber ile Akabe'de görüşerek İslâmiyet'i kabul etmişlerdir. Hz. Peygamber onlardan kendisini Yesrib'e götürüp himaye etmelerini ve İslâmiyet'in orada yayılmasına yardımcı olmalarını istedi. Onlar da Evs kabilesiyle aralarında yıllardır süren savaşların sebep olduğu düşmanlığın bu yeni din sayesinde ortadan kalkacağını umduklarını söylediler ve Yesrib'e dönünce İslâmiyet'in yayılmasına çalıştılar. Bi'setin on ikinci yılında (621) onu Hazrecî, ikisi Evslî on iki kişilik bir müslüman grup Mekke'ye giderek Akabe'de Hz. Peygamber ile görüştü ve ona biat etti. Hz. Âişe'nin, "Buâs Allah'ın Resûlullah için hazırlamış olduğu bir gündü..." (Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", I, 27) sözü bu tarihî gerçeği ifade etmektedir. Böylece birbirine düşman olan Evs ve Hazrec kabileleri İslâm kardeşliğinde birleşmişler ve Medine'de İslâm'ın gelişip yayılması-na uygun bir zemin hazırlamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", I, 27; İbn Sa'd, *eş-Şabakât*, I, 218-219; III, 604; IV, 384-385; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğâni*, Beyrut 1962, III, 39-41; XVII, 67-75; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 451-452; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, I, 671, 677-678, 683; II, 95; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, Kahire 1959, VIII, 111-112; *Tecrid Tercemesi*, X, 6-7; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ'*, I, 166, 172, 195, 198, 208, 209, 215, 219; Diyârbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, I, 292; Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Kahire 1964, II, 159-160; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 138-140; VI, 536; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 159-170; 198-199; Köksal, *İslâm Tarihi* (Mekke), V, 143-144; Fr. Buhl, "Bu'âs", *IA*, II, 742; C. E. Bosworth, "Bu'âth", *El²* (Fr.), I, 1322.

ASRİ ÇUBUKÇU